

BPA og tvang

AssisterMeg

Lippestad
ADVOKATFIRMA

Lippestad
ADVOKATFIRMA

Tor Omar Nyquist
Advokat

Spesialkompetanse

- Velferdsrett
- Menneskerettigheter
- Erstatningsrett

 AssisterMeg

Marit Kleppe Dieseth
Vernepleier

Spesialkompetanse

- Fag og kvalitet
- Kap 9 Tvang og mak
- Systematisk forbedringsarbeid

Agenda

Del 1:

BPA som et likestillingsverktøy for personer med utviklingshemming (m. fl):

- Definisjon
- Historikk
- Lovverk
- Avtaleverk
- Trepertssamarbeid

Del 2:

Rettsikkerhet for den enkelte, og bruk av tvang og makt:

- Lovverk
- Vedtak etter kap 9 og BPA (lovverk og utførelse)
  - Kompetanse
  - utfordringer
  - Muligheter

Hva er BPA?

"BPA for meg er **frihet og menneskeverd** . For meg er BPA forskjellen på å **eksistere** og leve. Uten BPA eksisterer jeg med BPA LEVER jeg!"

- Vedtakseier og arbeidsleder

"For oss har BPA betydd frihet **Frihet til å leve livet for hele familien.**"

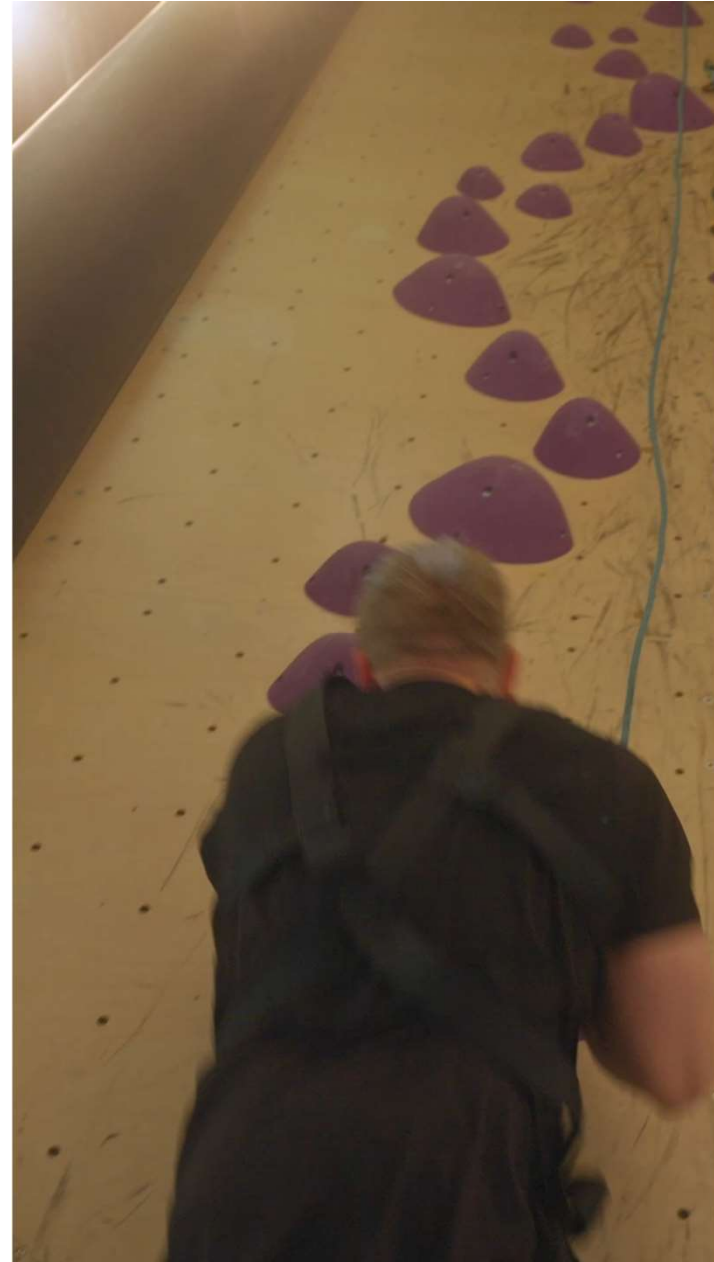
- Mamma og arbeidsleder

"Jeg kan bo **hjemme**. Jeg er sosial, og kan være med på **aktiviteter** med følge av kule og unge assistenter, uten å dra med meg mamma og pappa»

- Vedtakseier

BPA handler om frihet og normalisering

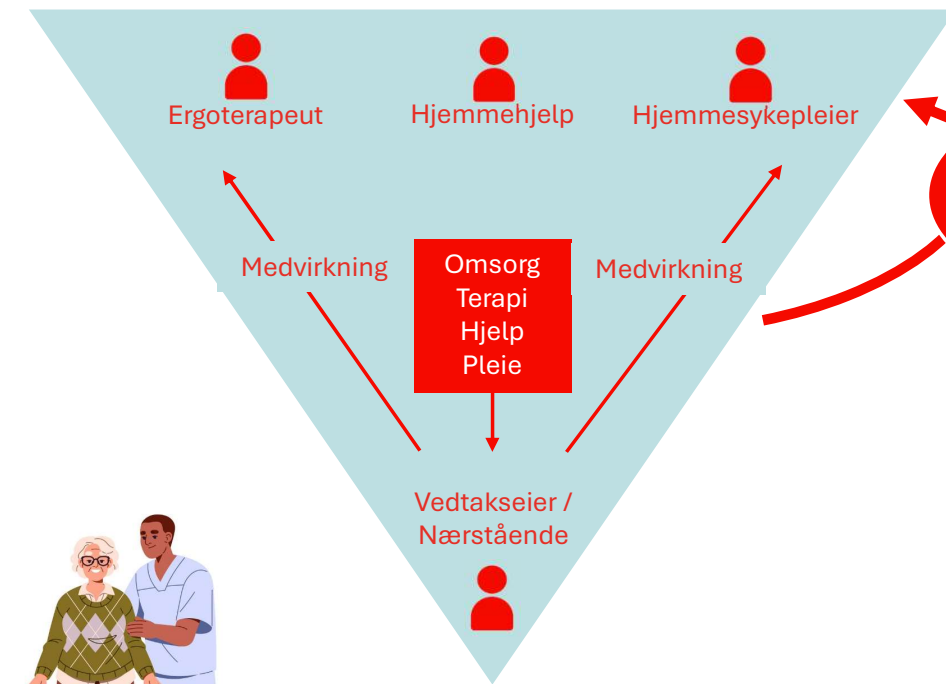
Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er en ordning der personer med funksjonsnedsettelse får muligheten til å styre sin egen assistanse (praktisk bistand, opplæring og støttekontakt).

Gjennom BPA kan vedtakseiere selv bestemme **hva** slags assistanse de trenger, **når** de trenger det, og **hvem** som skal utføre oppgavene.
Det er dette som er **brukerstyring**.

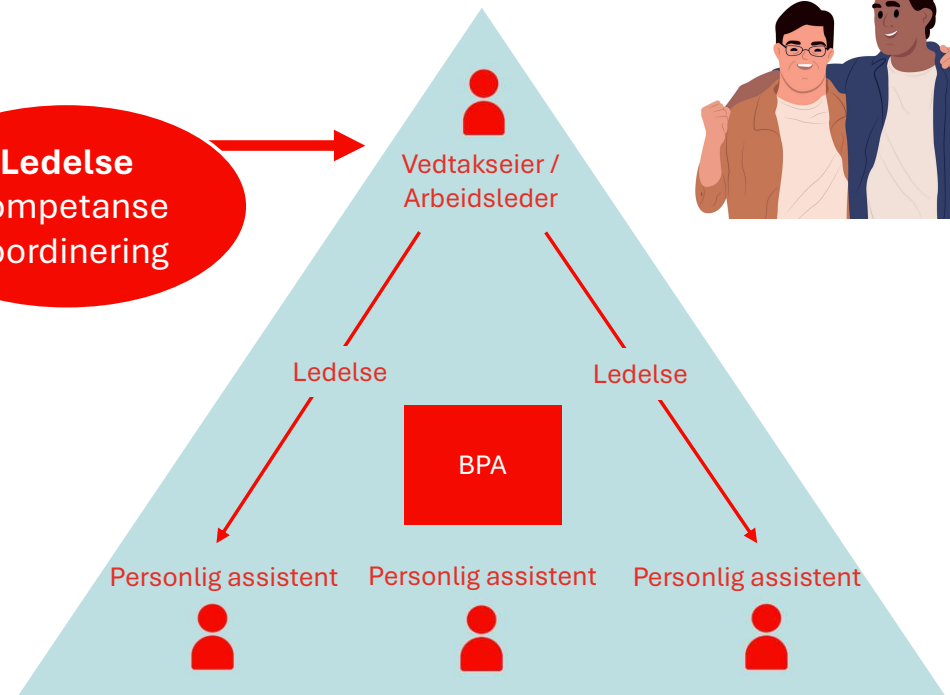
Hvem styrer livet ditt?

Tradisjonspyramiden

Passiv tjenestemottaker
Kommune bestemmer
hvordan tjenesten utføres

BPA-pyramiden

Aktiv tjenestemottaker
Ledelsen og makten til å styre
eget liv

Historikk → hvorfor har vi BPA?

1960-tallet: Borgerrettighetsbevegelse

Kamp mot rasediskriminering ledet av bl.a
Martin Luther King,
Rosa Parks og Malcolm X

- Satte viktig fokus på sosial rettferdighet og likestilling for også andre marginaliserte grupper, herunder mennesker med funksjonsnedsettelse

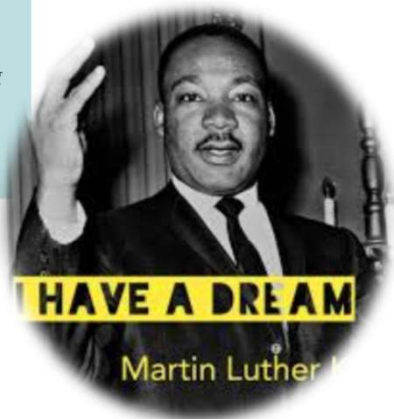
Independent living: Inspirert av borgerrettighetsforkjempenes suksess

- Ed Roberts
- Personer med funksjonsnedsettelse kjempet for likestilling, selvstendighet og retten til å bestemme over egne liv, i stedet for å være avhengige av institusjoner og veldedighet.

1970 og 80-tallet: Utvidelse og lovgivning

Independent Living-bevegelsen spredte seg globalt

Stor påvirkning på funksjonshemmedes rettigheter

1990: BPA til Norge

BPA ble utviklet av NHF som startet prøveprosjekt i Norge i 1990.

Det førte til etableringen av Uloba i 1992

BPA er utviklet av folk som trenger personlig, praktisk assistanse for å selv kunne ta ansvar for egen helse og eget liv

2000: BPA inn i norsk lov

Rett til BPA inn i lov om sosiale tjenester

Ordningen omfattet i første omgang kun personer som kunne organisere og styre den personlige assistansen selv

2006: CRPD – FN-konvensjonen:

Independent Living-bevegelsens prinsipper ble også grunnlag for FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD), vedtatt i 2006. Konvensjonen slår fast retten til selvbestemmelse, personlig frihet og likestilling, og forplikter land til å tilrettelegge for at personer med funksjonsnedsettelse kan delta fullt ut i samfunnet

2005: Målgruppen for BPA ble utvidet

Departementet utvidet målgruppe for hvem som kan få ordningen i Rundskriv I-15/2005

Uvidet til å omfatte voksne personer som trenger bistand med arbeidsledelsen og barn under 18 år

Dette medførte at ordningen ble utvidet til også å omfatte personer med utviklingshemming eller familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Samtidig presiseres det at BPA tildeles uavhengig av type boform. I praksis: personer med utv. hemming som bor i samlokaliserte boenheter kan ha tjenestene organisert som BPA

2015: Rettighetsfestingen av BPA

BPA ble rettighetsfestet i pasient- og brukerrettighetsloven, som en særskilt rettighet for brukere som oppfylte bestemte vilkår

Rettighetsfestingen var en del av regjeringens arbeid med å følge opp intensjonen i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Inkl. personer med vedtak på kap. 9 og de som bor i bofellesskap

2021: BPA utvalgets rapport

Mye man var enige om, men også mye man var uenige om

2019: Nytt BPA utvalg

Forventningsgap mellom rettslig regulering og forventning

Lovgivers intensjoner

- Likeverd
- Likestilling
- Samfunnsdeltakelse
- Brukerstyring
- Mest mulig uavhengig liv

“Brukerstyrt personlig assistanse er et viktig bidrag til likeverd, likestilling og samfunnsdeltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne og stort behov for bistand. For personer i denne situasjonen betyr BPA mye for muligheten til yrkesdeltakelse, utdanning og et aktivt og selvstendig liv.

Rettighetsfestingen av BPA er begrunnet i et ønske om å sikre mennesker med stort behov for praktisk bistand en større mulighet til å ta ansvar for eget liv og egen velferd”

(Rundskriv I-9/2015)

Hvem har rett på BPA?

- Rettighetsbestemmelsen følger av Pasient og brukerrettighetsloven § 2-1 d:
- For å ha rett til å få BPA må du
  - være under 67 år
  - ha behov for bistand ut over 2 år og
  - ha behov for bistand mer enn 32 timer per uke.
- Det er kommunen som vurderer bistandsbehovet
- Du har etter helse- og omsorgstjenesteloven § 4-1 krav på forsvarlige tjenester

Merk:

- Du kan ha rett til BPA dersom hjelpebehovet ditt er mellom 25 og 32 timer per uke og kommunen din ikke kan dokumentere at BPA vil være dyrere enn andre tjenestetilbud.
- Kommunen kan også vurdere BPA for personer med lavere timebehov hvis det anses som en hensiktsmessig løsning.
- Dersom du har fått bistanden organisert som BPA før du fylte 67 år, gjelder retten også etter at du har fylt 67 år.
- Hvis du har foreldreansvar for hjemmeboende barn under 18 år med nedsatt funksjonsevne, kan du ha rett til å få avlastningstiltak organisert som BPA

BPA og ivaretagelse av CRPD

Artikkel 19 Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet

- Konvensjonspartene erkjenner at alle mennesker med nedsatt funksjonsevne har samme rett som andre til å leve i samfunnet med de samme valgmuligheter (...), og bli fullt inkludert og delta i samfunnet
- CRPD-komiteen har presisert at det vil kunne være i strid med konvensjonsforpliktelsene å legge til grunn at personer som trenger mye personlig assistanse, ikke kan leve selvstendig og derfor må bo i bestemte boformer, herunder institusjonslignende boliger

Det er en
utrolig bragd

BPA kan organiseres på tre måter

Kommunen organiserer
BPA- tjenestene selv

Kommunen inngår avtale
med andre aktører om å tilby
tjenestene

Kommunen overlater til
vedtakseier selv å
administrere BPA-ordningen

Vedtakseier ivaretar
arbeidsgiveransvaret for assistentene
som ansettes i egen ordning

Den enkelte kommune avgjør selv
hvordan den ønsker å organisere BPA
etter hva som er hensiktsmessig ut fra
lokale forhold og behov

Når kommunen ønsker private leverandører

- Grundig avtaleverk ligger til grunn og setter rammene for å ivareta trepartssamarbeidet
  1. Konesjonsutlysning:
    - Kommunen utlyser tjenestekonesjon på egnet måte som sikrer åpenhet og konkurranse
    - BPA-leverandører gir tilbud om å levere tjenester etter gitte konesjonskriterier
  2. Kommunen
    - definerer pris
    - tildeler tjenestekonesjoner til aktuelle leverandører som kommunen vurderer fyller kriteriene
  3. Vedtakseier har mulighet til å velge fritt mellom de godkjente leverandørene
- De fleste kommuner har oversikt over leverandører på sin nettside
- Selv om kommunen overlater driften av en BPA-ordning til en privat leverandør, vil kommunen likevel sitte med det overordnede og forvaltningsmessige ansvaret

Misforståelse 1: «Den verste tjenesten»

*«Hos oss er dette den «verste»
tjenesten – stor og omfattende,
vanskelig å finne ut av»*

- Kommune

Avtalemal (NS 8435) ligger til grunn

- Utarbeidet av en komite bestående av representanter for oppdragsgivere, leverandører, bransjeorganisasjoner, myndigheter, arbeidstakerorganisasjoner og tjenestemottakere
- Formål:
  - bidra til kvalitet på tjenesten, forutsigbarhet og fleksibilitet mellom partene, og
  - frihet for den som mottar tjenesten
- Regulerer forholdet mellom oppdragsgiver, leverandøren og vedtakseier/ arbeidsleder

Misforståelse 2:

«Private leverandører er dyre velferdsprofitører»

«Dyre velferdsprofitører baserer sin profitt på å arrangere sugerør inn i norske velferdsbudsjett»

- Kommunen bestemmer:
  - Om de skal lyse ut konsesjon
  - Pris
  - innhold av tjenesteleveransen
- Kommunene stiller krav for å levere tjenester i kommunen
  - har stort fokus på kvalitet og miljø
  - er opptatt av at leverandørene er sertifiserte etter ulike standarder
- Fordeler med private leverandører:
  - større valgfrihet
  - bedre kvalitet
  - effektiv drift
  - spisskompetanse og dermed bedre spesialisering
  - fleksibilitet og individuell tilpasning i tjeneste- leveransen

Det viktige trepartsamarbeidet

VEDTAKSEIER

Bestemmer
HVEM, HVA, HVOR og NÅR
Daglig ledelse av assistentene

Trepartsamarbeidet gir en unik mulighet til å utveksle kompetanse og forståelse mellom alle tre partene.

BPA-leverandørene ønsker å være en bidragsyter til kompetanseutveksling til kommunene.

KOMMUNE

Fatter vedtak og sender bestilling til valg leverandør.
Finansierer tjenesten. Tilsyn og kontroll

LEVERANDØR

Er arbeidsgiver for assistentene. Veileder og følger opp vedtakseier/ arbeidsleder og assistenter

Rettsikkerhet

ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer
med psykisk utviklingshemming

BPA

som forebygging på tvang og makt

“I mange tilfeller vil BPA,
- med sitt store innslag av **brukerstyring**,
og med muligheter for en liten og **stabil personalgruppe** –
kunne bidra til å **reducere forekomsten** av
utfordrende atferd, og dermed også behovet for
bruk av **tvang eller makt**”

En mor forteller...

Gjelder lovverket, også når tjenestene er organisert som BPA?

Regler for tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming følger av hol kapittel 9.

BPA samtidig som vedtak på tvang og makt?

BPA rundskrivet I-2015-9 punkt 4.7
Rundskriv IS-2015-19 (rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt)

Hva med kravet til kompetanse? BPA er vel en ufaglært tjeneste?

Det følger av hol. § 9-9 andre og tredje ledd
BPA rundskrivet I-2015/9, punkt 4.7
BPA rundskrivet, I-2015-9, punkt 3.1

Et par hverdagsutfordringer...

Utfordring 1: Hvem er ansvarlig for kap 9 vedtak i en BPA-ordning?

Tre roller som alltid må være på plass før og under prosessen der et vedtak fattes

1. Den som fatter vedtak: Overordnet faglig ansvarlig alltid fra kommunen.
Spesialisthelsetjenesten er som oftest involvert.
2. Faglig ansvarlig hos leverandør; hos oss fagansvarlig vernepleier
3. Daglig/ stedlig ansvarlig: arbeidsleder (ofte foresatte/ nær familie) innehar alltid denne rollen

Når det er fattet et vedtak:

- Faglig stedlig ansvarlig, **bokstav b**:
  - ansettes 3-årig som får det faglig stedlige ansvaret, spesielt på opplæring, oppfølging og daglig/ukentlig veiledning i fht tiltaket.
  - Det skal alltid være to på jobb.
  - Daglig ansvarlig er fremdeles arbeidsleder
- Faglig stedlig ansvarlig, **bokstav c**:
  - Arbeidsleder kan selv være både stedlig og faglig stedlig ansvarlig.
  - Det skal være to på jobb → *erfaring: man kan være en dersom vedtakseiers rettssikkerhet kan ivaretas.*
  - Kan oppleves inngripende å ha to assistenter rundt seg, for å eks ta på body etter et toalettbesøk.

Erfaring/ Tips:

Sette opp ener-turnus og toer-turnus.

Enerne må alltid erstattes av en ener.

Fagansvarlig sikrer at journal opprettes og at alle involverte får opplæring i bruk

Utfordring 2: Journalføring

Utgangspunkt for BPA-tjeneste: Assistenten er unntatt journalføringsplikten.

Når det er brukt tvang og makt uten at det foreligger et kap 9 vedtak, skal det alltid skrives enkeltmelding.

Når det foreligger et enkeltvedtak etter kap 9, opprettes det journal.

- alle leverandører skal ha egen journalansvarlig- dette er et krav fra kommunen
- alle assistenter får opplæring i journalsystem
- alle assistenter får opplæring i utførelse av tiltak og hvordan man skal signere på utført tvangsbruk
- kommunen som overordnet faglig ansvarlig skal kunne ettergå bruken av tvang, og får derfor tilgang til journalsystemet

Erfaring/ Tips:

Sømløst system som gjør det enkelt å signere at det er gjort ihht. vedtak er viktig!

Muligheter

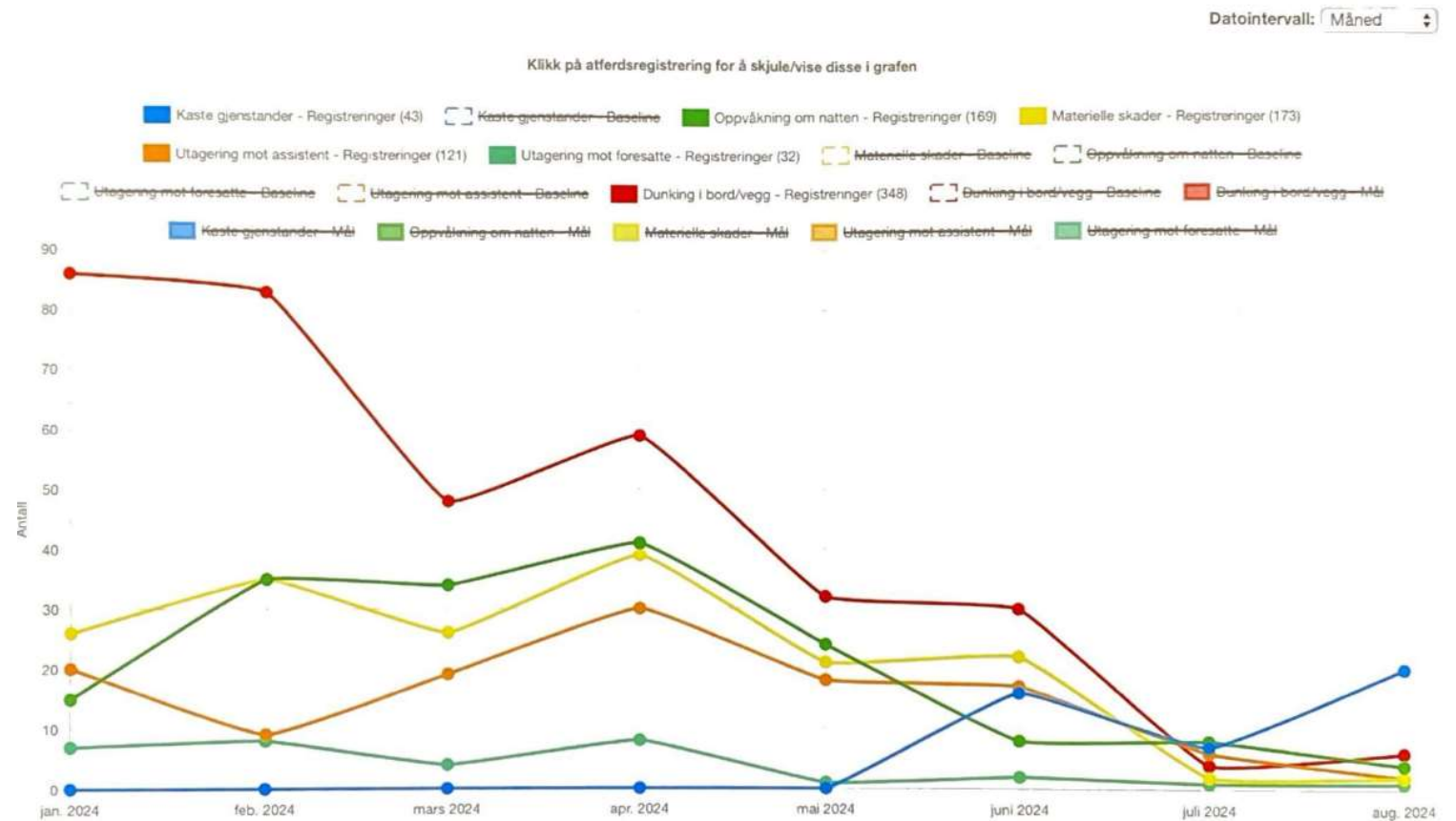
- Mer kjennskap til vedtakseier i en BPA-ordning
- BPA er en forlenget arm av familien
- Selvbestemmelse → å få bestemme over eget liv
  - Få gjøre meningsfulle aktiviteter og ha meningsfulle relasjoner har en forebyggende effekt for behovet av tvang i seg selv
- Å bli forstått, slik at man får ytret sine ønsker, tanker og behov, er avgjørende
  - Få, faste assistenter som kjenner vedtakseier svært godt tilrettelegger for god kommunikasjon
- Utfordrende atferd kan være uttrykk for ubehag og smerte som kommer av somatiske helseproblemer
  - En stabil personalgruppe kan raskt oppfatte endringer i helsetilstand ved vedtakseier
  - Kan forebygge både fysiske utfordringer og behovet for tvang

I mange tilfeller vil BPA kunne
være en forebygger som
reduserer bruk av tvang og makt

Statistikk fra en ordning med vedtak etter kap. 9

Alt skal være prøvd.....

Lippestad
ADVOKATFIRMA

Tor Omar Nyquist
Advokat

Telefon: 481 24 647
Mail: Tor.Omar@advokatlippestad.no

 AssisterMeg

Marit Kleppe Dieseth
Vernepleier

Telefon: 934 19 900
Mail: marit.dieseth@assistermeg.no